

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ВЕБІНАР З НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ «УКРАЇНА — МОЯ БАТЬКІВЩИНА»

<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-17-2>

РЕЙПОЛЬСЬКА Ольга Дмитрівна

доктор педагогічних наук, доцент, завідувач лабораторії дошкільної освіти та виховання Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

МАЛИНОШЕВСЬКИЙ Руслан Васильович

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

Анотація. Представлено результати роботи Всеукраїнського вебінару з національно-патріотичного виховання «Україна — моя Батьківщина», який організовано з нагоди 30-річчя Незалежності України і проведено 22 червня 2021 р. Мета вебінару полягала в обговоренні актуальних проблем розроблення та впровадження технологій національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку в освітньому процесі закладів дошкільної освіти України, презентування новітніх практик та найкращого досвіду щодо виховання національної ідентичності дітей дошкільного віку в умовах закладів дошкільної освіти. Організаторами вебінару виступили Міністерство освіти і науки України, Національна академія педагогічних наук України (Відділення загальної педагогіки та філософії), Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, Державна установа «Український інститут розвитку освіти».

Ключові слова: дошкільна освіта; заклади дошкільної освіти; дошкільний вік; національно-патріотичне виховання; національна ідентичність дитини; національна ідентичність дитини дошкільного віку; виховні технології.

22 червня 2021 р. відбувся Всеукраїнський вебінар з національно-патріотичного виховання «Україна — моя Батьківщина», який об'єднав зусилля Міністерства освіти і науки України,

провідних вчених Національної академії педагогічних наук України, педагогічних працівників закладів вищої освіти та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, методистів і

вихователів закладів дошкільної освіти. До заходу долучилося більш ніж 150 учасників з 18 областей.

Вебінар присвячено актуальним проблемам, як-от:

- концептуальні засади формування національно-культурної ідентичності особистості в дитячому віці;
- виховання почуття національної ідентичності в дошкільному дитинстві;
- особливості формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку;
- методика національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку в закладах освіти;
- формування патріотичних почуттів у дошкільників.

У вітальному слові начальник відділу дошкільної освіти Директорату дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти Міністерства освіти і науки України *С.І. Нерянова* зазначила, що розбудова незалежної і суверенної держави нероздільно пов'язана з формуванням громадянського суспільства, де ключовою фігурою є високоосвічена, відповідальна й культурна особистість, яка усвідомлює себе громадянином демократичної, правової країни. Національна самосвідомість громадян — це одна з найпотужніших сил розвитку будь-якої держави. Національно свідомі люди є патріотами своєї Батьківщини, які цікавляться її сучасним і майбутнім, вони готові брати активну участь у її розбудові. Тож важливим завданням освіти є підвищення рівня національної самосвідомості громадян. Насамперед це стосується молодого покоління — майбутнього держави. Вирішальну роль у цьому відіграють заклади дошкільної освіти.

Розбудова національної системи освіти, її реформування та вихід на якісно новий рівень ґрунтуються на поєднанні національного педагогічного досвіду минулих поколінь та сучасних наукових інновацій. Фондатором національного дошкільного виховання в Україні є Софія Русова, чие ім'я впродовж тривалого часу не згадувалося, було забуте. С.І. Нерянова наголосила, що С. Русова рекомендувала садівницям збирати українські стародавні ігри й використовувати їх на свій власний розсуд. Педагог була переконана, що альтернативи українському національному вихованню немає, бо тільки українське національне виховання формує національно свідомих, патріотично налаштованих українців, вірних громадян незалежної України й забезпечує

українському народові, нації націоналізацію, демократизацію і гуманізацію освіти, досягнення через рідну мову й національну культуру здобутків цивілізації. Адже підвалини будь-якої держави започатковують її наймолодші громадяни — діти.

Головний науковий співробітник лабораторії морального, громадянського та міжкультурного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник *К.О. Журба* розкрила концептуальні засади формування національно-культурної ідентичності зростаючої особистості. Геополітично обумовлені виклики (відновлення територіальної цілісності, становлення політичної нації, необхідність підвищення почуття співпричетності й відповідальності громадян за долю України), актуалізують проблему формування у підлітків національно-культурної ідентичності. К.О. Журба звернула увагу, що важливими чинниками, які впливають на процес формування національно-культурної ідентичності особистості є, з одного боку, глобалізаційні процеси, з іншого — рухи за збереження своєї автентичності; відірваність значної частини населення від національного ґрунту та зорієнтованість виключно на радянські чи російські нарративи. Саме тому формування національно-культурної ідентичності має спиратися на історичну правду, історичну пам'ять, національні ідеали, національну гідність, національну самосвідомість, патріотизм.

Формування національно-культурної ідентичності має опиратися на:

- історичну правду;
- історичну пам'ять;
- національні ідеали;
- національну гідність;
- національну самосвідомість;
- патріотизм.

Директор закладу дошкільної освіти № 192 м. Запоріжжя, голова громадської організації «Академія розвитку особистості» *О.М. Каплуновська* наголосила на тому, що почуття національної ідентичності в дошкільному дитинстві є підґрунтям для національно-патріотичного виховання. Патріотизм натепер є нагальною потребою

держави, тож необхідно, щоб діти зростали національно свідомими громадянами — патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі. Саме це спонукає до створення системи роботи з дітьми дошкільного віку, де патріотичне виховання є основою, яка б дала можливість для всебічного розвитку особистості майбутнього громадянина — патріота України. Сучасні нормативно-правові документи, що регламентують діяльність сучасного закладу дошкільної освіти, наголошують на важливості та потребі здійснення патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Зокрема, одним із завдань дошкільної освіти, відповідно до статті 7 Закону України «Про дошкільну освіту», є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля.

О.М. Каплуновська зазначила, що базисом патріотичного виховання є певна сума знань, окреслена Державним стандартом дошкільної освіти в Україні — Базовим компонентом дошкільної освіти, а також парціальною програмою національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна — моя Батьківщина». Водночас центральним питанням є: з чого починається Батьківщина для дитини та в якому віці, ми, педагогічні працівники закладів дошкільної освіти, повинні розпочати роботу щодо виховання патріотизму у маленьких громадян нашої країни? Позаяк виховання любові до Батьківщини — завдання надзвичайно складне, особливо, коли мова йде про дітей дошкільного віку. Тому важливо правильно визначити віковий етап, на якому стає можливим активне формування у дітей патріотичних почуттів. Найсприятливішим для такої роботи є середній дошкільний

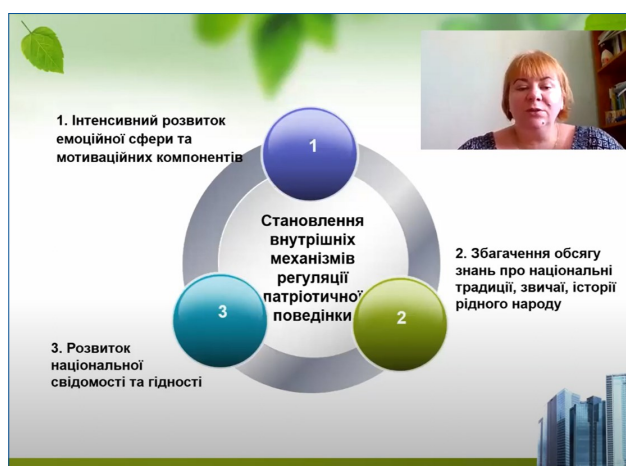

вік (п'ятий рік життя), коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу та суспільних явищ.

Водночас патріотичне виховання дошкільнят має вирішувати широке коло виховних завдань, а саме: виховання любові та поваги до членів своєї сім'ї, родини, бажання піклуватися про них; ознайомлення з рідним краєм (містом, селом), природним оточенням та його визначними місцями; формування знань про Україну як велику суверенну державу, про її столицю. виховання любові до державної мови та заохочення дітей до спілкування українською мовою. Саме вихователь повинен навчити дитину відчувати красу та мелодійність української мови.

Особливості національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку в закладах освіти розкрила у своєму виступі *О.Д. Рейпольська*, завідувач лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України, доктор педагогічних наук, доцент.

Важливими елементами формування першо-

основ національної самосвідомості є знання типових особливостей та рис, що вирізняють українську націю, відображають усвідомлене ставлення до її історичного минулого, до духовних та матеріальних цінностей нації. Тому фундаментальним є питання: які особистісні риси потрібно виховувати в дітей, щоб вони стали людьми з високою національною свідомістю, гордістю й гідністю, що одвіку були притаманними українському народові? Головною суттю сучасного виховного ідеалу має стати збереження українського в українцеві, формування повновартісної, індивідуально вираженої, всебічно й гармонійно розвиненої особистості українця. У результаті буде сформовано першооснови

національної самосвідомості дитини старшого дошкільного віку.

З вихованням початків гуманізму тісно пов'язане виховання любові до Батьківщини, прояви якої у дошкільному віці досить своєрідні. Вже в молодшій групі діти знають назву рідного міста (села), а в середній формується уявлення про Батьківщину, яке треба пов'язувати з поняттям «батьки»: «Батьківщина — це місце, де людина народилась і живе, де народились і живуть її батьки. Вона така ж рідна для людини, як її батьки, тому й називається Батьківщиною. Наша Батьківщина — Україна».

Значну роль у вихованні дітей відіграють народні традиції та звичаї. Це кодифікований досвід, погляди, смаки, норми та правила поведінки, що склалися історично й передаються від покоління до покоління.

Потрібно дати уявлення про те, що народ має звичаї, які є спільними для всіх людей, познайомити з традиціями українців, народною мудрістю, яку потрібно знати й шанувати. Необхідно поглибити знання про народну творчість: пісні, казки, прислів'я і приказки, ігри, загадки, вітання, розширити уявлення про художні промисли України (вишивку, петриківський розпис, яворівську іграшку тощо).

Шляхи національно-патріотичного виховання дошкільників у сучасних умовах мають проходити через збагачення їхнього світогляду певними знаннями, формування уявлення про суспільні явища й події у світлі загально визнаних тлумачень. Важливим є накопичення соціального досвіду життя у найближчому оточенні (сім'ї, вулиці, місті (селі, селищі) через залучення до культури, родинних традицій, виховання любові до Батьківщини і рідного дому.

Узагальнюючи, доповідачка наголосила, що національно-патріотичне виховання — це не лише виховання почуття любові, а й відчуття належності до своєї Батьківщини, з її історією, географією, мовою, культурою і ментальністю. Патріотизм вимагає глибинного переживання. Викликаний лише зовнішніми чинниками, він може набути хибного спрямування, стати поверховим. Патріотичні почуття — це делікатні та ніжні почуття, позбавлені фальші, неправди й нещирості, вони не витримують тиску і потребують свободи. Патріотизм є почуттям, яке неможливо просто декларувати, а потрібно підтверджувати особистими вчинками та практичними діями.

Цінними для учасників вебінару були виступи педагогів-практиків. Так, вихователь Кролевецького закладу дошкільної освіти (центр розвитку дитини) №9 «Ромашка» Кролевецької міської ради Сумської області *І.А. Гончар* презентувала досвід роботи закладу освіти з кролевецьким рушником як засобом формування патріотичних почуттів у дошкільників.

Вихователь дошкільного навчального закладу (центру розвитку дитини) №13 «Купава» Сумської міської ради, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України *С.П. Бідна* представила досвід роботи закладу щодо формування мистецько-творчої компетентності дошкільників засобами декоративно-ужиткового мистецтва. Доповідачка наголосила, що вивчення традицій, звичаїв, культури є важливим напрямом національно-патріотичного виховання в закладі дошкільної освіти. Водночас українсько важливо знайомити вихованців з культурними надбаннями та цінностями українців, пояснюючи зв'язок минулого та майбутнього. Саме народні традиції закладають смаки, погляди та норми поведінки, характерні для українського народу (гостинність, шанування старших, піклування про

менших). Вивчаючи їх, дитина зможе ідентифікувати себе за національною приналежністю, відчувати українцем.

С.П. Бідна підсумувала, що знайомлячи дошкільників з українською культурою, необхідно робити акцент на творчому сприйнятті знань, а не їх засвоєнні. Завдяки цьому дошкільники охоче братимуть участь в організації свят, що впливатиме на формування патріотичних почуттів.

О.О. Стягунова, завідувач відділу дошкільної освіти Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, розповіла про регіональну модель національно-патріотичного виховання дошкільників на засадах краєзнавства. Наголосила, що основу національно-патріотичного виховання покоління дітей та молоді в Донецькій області становлять ідеї єдності держави, формування національної свідомості, української ідентичності, патріотичних почуттів і готовності діяти в інтересах країни.

Регіональна особливість національно-патріотичного виховання — через дитину ми виховуємо патріотичні почуття і в батьків, і в педагогів. До розроблення регіональної моделі національно-патріотичного виховання на засадах краєзнавства спонукали такі чинники:

1) відсутність теоретично обґрунтованої та методично забезпеченої структурно-функціональної моделі національно-патріотичного виховання на засадах краєзнавства в закладах дошкільної освіти Донецького регіону;

2) нестача методичних розробок, у яких реалізувався б регіональний компонент дошкільної освіти (зокрема, Донеччини).

Інтегративність регіональної моделі зумовлена тим, що у дошкільному дитинстві забезпечується природна інтеграція дитини в духовний світ

рідного народу, національно-патріотичне виховання наскрізно пронизує весь освітній процес, органічно поєднує національне, громадянське, моральне, родинно-сімейне, естетичне, правове, екологічне, фізичне, трудове виховання.

О.О. Стягунова зазначила, що із моделлю можна ознайомитись у методично-практичному посібнику «Донбас — східна квітка української землі. Регіональна інтегративна модель національно-патріотичного виховання дошкільників на засадах краєзнавства».

Директор закладу дошкільної освіти № 5 «Ялинка» ім. В.О. Сухомлинського Броварської міської ради *Т.П. Тоцька* у своєму виступі представила багаторічний досвід роботи закладу щодо здійснення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку за літературними творами В.О. Сухомлинського. Педагог зазначила, що В.О. Сухомлинський розглядав поняття «патріотизм» як сукупність політичних і моральних ідей, моральних почуттів, прагнув прищепити дітям любов до свого рідного краю, природи — малої батьківщини, де вони народились і пізнають навколишній світ.

Упроваджувати ідеї В.О. Сухомлинського у практику роботи з дітьми допомагають його літературні твори. Використовуючи їх у освітній роботі з дітьми, вихователі прагнуть заронити в душу кожної дитини любов до рідного краю, ознайомити з історією, культурою, побутом, традиціями українського народу, зачарувати їх милозвучністю рідної мови, виховати любов до батьків, родини, Батьківщини. Читаючи казки В.О. Сухомлинського, педагоги збагачують духовні та моральні цінності дитячої душі. В освітній роботі з дітьми вихователі мають дуже обережно ставитися до дитячої душі, реалізуючи пораду В.О. Сухомлинського — «торкнутися квітки й не струсити росу».

Підсумовуючи, доповідачка зазначила, що результатом роботи з національно-патріотичного виховання є видання навчально-методичного посібника «Рід, родина, Україна й наша мова солов'їна», який схвалено МОН України для використання в закладах дошкільної освіти. Важливим доробком є програма з патріотичного виховання із використанням творів В.О. Сухомлинського, розроблена вихователем Н.М. Ситюк, і опублікована в збірнику методичних матеріалів «Обов'язкова освіта дітей старшого дошкільного віку», який схвалено МОН України.

Директор закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу «Ромашка» Немішаєвської селищної ради Бучанського району Київської області *В.М. Скорич* поділилася досвідом національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами музейної педагогіки. Наголосила, що музейна педагогіка — порівняно молода галузь педагогічної науки, предметом дослідження якої є культурно-освітня діяльність в умовах музею.

Педагогічний колектив закладу поглиблено працює над вихованням у дітей дошкільного віку національно-патріотичних почуттів засобами музейної педагогіки, широко використовуючи власний етнографічний музей народного побуту як потужний стимул у роботі. Музей включає в себе інтер'єр української селянської хати, велику кількість речей домашнього вжитку, народного одягу, різноманітних вишивок тощо. Подорож до музею — це завжди яскрава подія у житті дитини.

На базі музею народного побуту розгорнуто змістовну гурткову роботу, яка дає змогу реалізувати зміст інваріантного та варіативного складників Базового компонента дошкільної освіти. Багато років поспіль у дошкільному закладі працюють гуртки: «Народні промисли»,

«Декоративна свічка з вощини», «Натуральна щітка з трави», «В'язання дерев'яним гачком», «Валяння вовни», «Гончарство», «Чарівна лоза».

В.М. Скорич зазначила, що протягом 2015-2018 навчальних років дошкільний заклад «Ромашка» працював у статусі обласного опорного закладу освіти. За результатами його роботи педагоги та слухачі закладу у 2018 р. створили навчально-методичний посібник «Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами музейної педагогіки» (укладачі В.М. Скорич, І.В. Дубровіна, Л.Я. Степанець). Тож музейна педагогіка є справжньою знахідкою для педагога. Маючи неабиякий досвід роботи з цієї теми, радимо створювати міні-музеї та національні осередки в кожному освітньому закладі, на базі якого є можливість розгорнути послідовну системну гурткову роботу, що є одним із ефективних засобів національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Таким чином, вебінар став майданчиком, де провідні вчені та найкращі педагоги дошкільної галузі могли презентувати інноваційні підходи та методичний інструментарій національно-патріотичного виховання дітей середнього та старшого дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Закон України «Про дошкільну освіту». (2001). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
- Каплуновська, О.М., Кичата, І.І., & Палець, Ю.М. (2016). *Україна — моя Батьківщина* : парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку (О.Д. Рейпольська, наук. ред.). Тернопіль: Мандрівець. <https://bit.ly/3CDZ63F>
- Міністерство освіти і науки України. (2021, 12 січня). *Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція* (33). <https://bit.ly/39UTWUn>
- Русова, С. (1910). *Дитячий садок на національному ґрунті*. Київ: Світло.

Український інститут розвитку освіти. (2021, 22 червня). *Всеукраїнський вебінар з національно-патріотичного виховання «Україна — моя батьківщина»* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/61jGpoGVYYk>

Український інститут розвитку освіти. (2021, 23 червня). *Всеукраїнський вебінар з національно-патріотичного виховання «Україна — моя батьківщина»*. <https://bit.ly/3jMRRQ2>

ALL-UKRAINIAN WEBINAR ON NATIONAL AND PATRIOTIC EDUCATION «UKRAINE IS MY MOTHERLAND»

Olha Reipolska

DSc in Pedagogy, Associate Professor, Head of the Preschool Education Laboratory, Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Ruslan Malynoshkevskyi

PhD in Pedagogy, Senior Researcher, Deputy Director for Research Work, Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The results of the All-Ukrainian Webinar on National and Patriotic Education «Ukraine is My Motherland», organized on the occasion of the 30th anniversary of Ukraine's Independence and held on June 22, 2021, are presented. The webinar aimed at discussing the current issues of design and implementation of technologies of national and patriotic education of preschool children, presentation of innovative practices, and the best experience in the education of national identity of preschool children in the educational process of preschool education institutions in Ukraine. The webinar was organized by the Ministry of Education and Science of Ukraine, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Division of General Pedagogy and Philosophy of Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, State Institution «Ukrainian Institute for Education Development».*

Keywords: *preschool education; preschool education institutions; preschool age; national and patriotic education; the national identity of the child; the national identity of the child of preschool age; educational technologies.*

Дата публікації: 30 червня 2021 р.